

НІМЕЦЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА В СУЧАСНІЙ ЄВРОПІ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ЗРІЗ

У Європейському Союзі (ЄС) постійно підкреслюється значення багатомовності як свідчення мовної та культурної різноманітності Європи. Сьогодні загальна чисельність населення країн ЄС становить близько 500 млн. людей, котрі розмовляють на майже 80 мовах, не враховуючи мов чисельних мігрантів. Ця культурна та мовна різноманітність є неймовірним капіталом, котрий слід плекати та захищати. [3, с. 112].

Такою ж послідовною виявляється і політика сприяння засвоєнню іноземних мов, оскільки задекларована міждержавна багатомовність потребує індивідуальної багатомовності громадян європейських країн для уможливлення прямих контактів. Таким чином, володіння іноземними мовами є для громадян сучасної Європи не тільки бажаним, але й необхідним. При цьому володіння лише однією іноземною мовою, якою нині є переважно англійська, не забезпечує повною мірою бажаної мовної різноманітності. Важливості в цьому контексті набуває друга (третя, четверта) іноземна мова, якою стають інші європейські мови: в першу чергу німецька, французька, а останнім часом набуває все більшого поширення, як друга іноземна мова, іспанська.

Щодо німецької мови (НМ), то, як відомо, вона найчастіше є рідною мовою для європейських громадян, також як ніяка інша європейська мова не визнана офіційною в такій кількості країн Європи. Однак, на відміну від англійської, французької та іспанської НМ є суто європейською, а не світовою мовою [3, с. 113].

Якщо панування англійської, як першої іноземної мови визнається беззаперечним, то своєрідний територіальний розподіл між іншим мовами як

другої іноземної бачиться як пріоритетний для німецької у північних та східних, а для французької у західних та південних регіонах Європи. Так, наприклад, НМ все більше втрачає свої позиції в Бельгії та Нідерландах, перестаючи бути обов'язковим предметом у вишах, а присутня у статусі лише третьої іноземної мови. [3, с. 121]. Студенти, які орієнтуються на кар'єрний ріст, роблять вибір скоріше на користь англійської та французької, оцінюючи НМ як менш важливу з точки зору їхніх життєвих перспектив.

В Східній Європі НМ має більше шансів бути обраною як друга іноземна мова, поступаючись в престижності, знов таки, передусім англійській.

Метою нашої статті є з'ясування ситуації з НМ як іноземною в сусідніх з Німеччиною країнах (Угорщині та Чехії) з лінгвокультурологічних позицій. Дослідники цієї проблеми (*Paul Rainer, Roberta Rada, Andras Vizkelety, Marta Müller*) розглядають її як детерміновану довгою традицією. Так, починаючи з 1784 року до другої світової війни, НМ була обов'язковою у всіх навчальних закладах тодішнього Угорського королівства, а пізніше в складі Австро-Угорської монархії. Такий високий престиж НМ був зумовлений тісними мовними та культурними контактами з німецькими територіями. В цей період НМ набула тут статусу державної, який власна, рідна для більшості угорська мова виборола лише пізніше.

Очевидна втрата німецькою мовою її значення сталася в Угорщині після Другої світової війни, коли зі зрозумілих політичних причин, вона була витіснена в освітній та в інших сферах суспільного життя російською мовою [1, с. 66]. В той час велика кількість вчителів НМ змушені були перекваліфіковувалися на вчителів російської мови, аж допоки після об'єднання Німеччини в 1990 році процес набув зворотнього напрямку: російську замінила німецька. У післявоєнний період НМ все ж вивчалася в Угорщині, однак, в мало сприятливих умовах: з обмеженою кількістю навчальних годин, у переповнених класах, із застосуванням застарілих методик, без належного технічного забезпечення.

Нинішній стан НМ як іноземної в Угорщині не є повним поверненням до її минулого престижу. Загальносвітова тенденція домінування в сучасному глобалізованому світі англійської мови як мови міжнародного спілкування відтіснила НМ в Угорщині з позиції першої іноземної мови. І сподіватися в майбутньому змін на краще немає жодних підстав. Утвердження НМ уже не першої, а як другої іноземної мови бачиться більш реальною перспективою, котра забезпечується як культурно-історичними і соціально-економічними факторами, так і сучасними дидактичними та методичними засадами її викладання, зверненням до комунікативно орієнтованої методики навчання [1, с. 69-70].

Дещо схожою до описаної вище є ситуація з НМ як іноземною у сусідній Чехії, яка до 1918 року також входила до складу Австро-Угорської імперії. (Передусім йдеться про такі її території як Богемія та Моравія.) Для цього періоду були характерні активні міграційні процеси: велика кількість чехів переселялися до Відня і таких переселенців в 1883 році нараховувалося в австрійській столиці майже 30 % [2, с. 265].

Німецький лінгвіст Вільфрід Зайбіке (*Wilfried Seibicke*) підкреслює у цьому зв'язку активізацію в той період мовних запозичень з німецької мови, точніше її австрійського варіанту, в чеську, що є звичним для територій, які підпорядковані великим багатонаціональним імперіям, якою була на той час Австро-Угорщина [2, с. 266].

В період так званого протекторату Богемії та Моравії (1939-45) НМ в своєму основному стандарті (*Binnendeutsch*) стає тут державною мовою, відтіснивши на друге місце чеську, рідну мову жителів цих територій. Ситуація з домінантою російської мови за час існування так званого соціалістичного табору є аналогічною тій, що склалася в Угорщині, тоді як нинішній період зростаючої глобалізації є для НМ в Чехії менш сприятливим. В умовах домінування англійської мови як сучасної *Lingua franca*, що стала в Чехії іноземною мовою номер один, НМ має виборювати

статус другої іноземної в конкурентній боротьбі з російською, іспанською, французькою та італійською мовами [там же].

Такими іншомовними пріоритетами, як в Угорщині, так і в Чехії по суті ігноруються культурно-історичні та політико-економічні фактори, що зумовлювали як раніше, так і зараз традиційно тісні контакти між сусідніми державами - німецькомовними та їхніми східними сусідами - залишаються поза увагою освітні та наукові традиції навчання німецької мови і досліджень в області германістики.

Дослідники [1, с. 69], які зацікавлені в поліпшенні ситуації з НМ як іноземною в сусідніх з німецькомовними країнах, вважають за необхідне переглянути існуюче ставлення до англомовної першості і розглядати відношення німецької мови до англійської не через призму суперництва, а як функціональне взаємодоповнення. Якщо англійська мова виступає домінуючою у всьому світі як *Lingua franca* сучасності, то німецька мова має усі підстави стати регіональним засобом комунікації між країнами центру та сходу Європи, що зумовлено історично і підтверджено мовними та культурними традиціям регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kostrzewa, Frank. Die Situation der deutschen Sprache in Ungarn / Frank Kostrzewa // Der Sprachdienst. 56. Jg., 2012, H.2. - S. 66-70.
2. Lopuchovska, Vlasta A. Deutsch als Fremdsprache in Tschechien / Vlasta A. Lopuchovska // Der Sprachdienst. 56. Jg., 2012, H.6. - S. 265-272.
3. Lutjeharms, Madeline. Mehrsprachigkeit und Spracherwerb aus Brüsseler Sicht / Madeline Lutjeharms // Muttersprache 117. Jg., 2007, H.2, S. 110-123.
4. Muttersprache 117. Jg., 2007, H.2, S. 134-145.

ЗАЯВКА НА УЧАСТЬ
у Міжнародному дискусійному форумі
«МОВА, ОСВІТА, КУЛЬТУРА: АНТИЧНІ ЦІННОСТІ – СУЧАСНЕ
ЗАСТОСУВАННЯ»

Прізвище, ім'я, по батькові	Кирилюк Марія Андріївна
Учений ступінь	канд. філол. наук
Учене звання	доцент
Посада (включно з повною назвою кафедри та установи)	доцент кафедри теорії та практики іноземних мов УДПУ імені Павла Тичини
Адреса: (вулиця, номер будинку / квартири, місто, область, країна, індекс)	вул. Леніна 70, кв. 37 м. Умань 20300
Телефон	0 96 9300305
E-mail	marand70@mail.ru
Тема доповіді	Німецька мова як іноземна в Європі: лінгвокультурологічний зріз
Запланована секція	Іноземні мови в контексті глобалізації та модернізації сучасного світу
Заявка на проживання	з _____ по _____ травня (готель)